

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ**  
**ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝΩΤΕΡΗΣ ΚΑΙ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**  
**ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ**  
**ΠΑΓΚΥΠΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2012**

**Μάθημα:** Αρχαία Ελληνικά

**Ημερομηνία και ώρα εξέτασης:** Τρίτη, 22 Μαΐου 2012

7:30 – 10:00

|                          |
|--------------------------|
| <b>ΟΔΗΓΙΕΣ ΔΙΟΡΘΩΣΗΣ</b> |
|--------------------------|

**I. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ**

**A. Διδαγμένα κείμενα για μετάφραση**

**(Μονάδες 35)**

|                                                                                                                                                                                |           |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| (α) Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνθρωπος θείας μετέσχε μοίρας, πρῶτον μὲν διὰ τὴν τοῦ θεοῦ συγγένειαν ζῶων μόνον θεοὺς ἐνόμισε, καὶ ἐπεχείρει βωμούς τε ἰδρύεσθαι καὶ ἀγάλματα θεῶν· /         | 4         |
| ἔπειτα φωνὴν καὶ ὀνόματα ταχὺ διηρθρώσατο τῇ τέχνῃ καὶ οἰκῆσεις καὶ ἐσθῆτας καὶ ὑποδέσεις καὶ στρωμνὰς καὶ τὰς ἐκ γῆς τροφὰς ἤϋρετο· /                                         | 5         |
| οὕτω δὴ παρεσκευασμένοι κατ' ἀρχὰς ἄνθρωποι ὥκουν σποράδην, πόλεις δὲ οὐκ ἦσαν· /                                                                                              | 3         |
| ἀπώλλυντο οὖν ὑπὸ τῶν θηρίων διὰ τὸ πανταχῇ αὐτῶν ἀσθενέστεροι εἶναι, καὶ ἡ δημιουργικὴ τέχνη αὐτοῖς πρὸς μὲν τροφὴν ἱκανὴ βοηθὸς ἦν, πρὸς δὲ τὸν τῶν θηρίων πόλεμον ἐνδεής· / | 5         |
| πολιτικὴν γὰρ τέχνην οὕτω εἶχον, ἥς μέρος πολεμική·                                                                                                                            | 2         |
| Πλάτωνος Πρωταγόρας IB'                                                                                                                                                        |           |
| <b>Σύνολο</b>                                                                                                                                                                  | <b>19</b> |

|     |                                                                                                                                                                                           |   |
|-----|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---|
| (β) | <p>[...] ἄθροα τε τῇ δυνάμει ἡμῶν οὐδεὶς πω πολέμιος ἐνέτυχε διὰ τὴν τοῦ ναυτικοῦ τε ἄμα ἐπιμέλειαν καὶ τὴν ἐν τῇ γῇ ἐπὶ πολλὰ ἡμῶν αὐτῶν ἐπίπεμψιν./</p>                                 | 3 |
|     | <p>ἦν δέ που μορίῳ τινὶ προσμείξωσι, κρατήσαντές τέ τινας ἡμῶν πάντας αὐχοῦσιν ἀπεῶσθαι καὶ νικηθέντες ὑφ' ἀπάντων ἡσσησθαι./</p>                                                         | 3 |
|     | <p>καίτοι εἰ ῥαθυμία μᾶλλον ἢ πόνων μελέτη καὶ μὴ μετὰ νόμων τὸ πλεόν ἢ τρόπων ἀνδρείας ἐθέλομεν κινδυνεύειν,/</p>                                                                        | 4 |
|     | <p>περιγίγνεται ἡμῖν τοῖς τε μέλλουσιν ἀλγεινοῖς μὴ προκάμνειν, καὶ ἐς αὐτὰ ἐλθοῦσι μὴ ἀτολμοτέρους τῶν αἰεὶ μοχθούντων φαίνεσθαι,/</p>                                                   | 4 |
|     | <p>καὶ ἔν τε τούτοις τὴν πόλιν ἀξίαν εἶναι θαυμάζεσθαι καὶ ἔτι ἐν ἄλλοις.</p> <p style="text-align: right;">Θουκυδίδου Ἱστορίαι Β' 39</p> <p style="text-align: right;"><b>Σύνολο</b></p> | 2 |

## B. Αδίδακτο κείμενο για μετάφραση

(Μονάδες 20)

|                                                                                                                                         |   |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---|
| <p>Ἦγοῦμαι δ' αὐτὸν παρ' ὑμῶν δικαίως ἂν πλείστης συγγνώμης τυγχάνειν./</p>                                                             | 2 |
| <p>ὑπὸ γὰρ τῶν τριάκοντ' ἐκπεσόντες <u>ταῖς</u> αὐταῖς ἐκείνῳ <u>συμφοραῖς</u> ἐχρήσασθε./</p>                                          | 2 |
| <p>Ἐξ ὧν <u>ἐνθυμεῖσθαι</u> χρή, πῶς ἕκαστος <u>ὑμῶν</u> διέκειτο καὶ <u>τίνα</u> γνώμην εἶχεν καὶ ποῖον κίνδυνον οὐκ ἂν ὑπέμεινεν/</p> | 3 |
| <p>ὥστε παύσασθαι μὲν <u>μετοικῶν</u>, κατελθεῖν δ' <u>εἰς τὴν πατρίδα</u>, τιμωρήσασθαι δὲ τοὺς ἐκβαλόντας./</p>                       | 2 |

|                                                                                                                                                                   |           |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| Ἐπὶ τίνα δ' ἢ πόλιν ἢ φίλον ἢ ξένον οὐκ ἦλθετε <u>δεησόμενοι</u> συγκαταταγεῖν ὑμᾶς;/                                                                             | 2         |
| Οὐ καταλαβόντες τὸν Πειραιᾶ καὶ τὸν σῆτον τὸν ἐν τῇ χώρᾳ διεφθείρετε καὶ τὴν γῆν ἐτέμνετε καὶ τὰ προάστεια ἐνεπρήσατε καὶ τελευτῶντες τοῖς τείχεσιν προσεβάλετε;/ | 4         |
| Καὶ ταῦθ' οὕτω σφόδρ' ἐνομίζετε <u>χρῆναι</u> ποιεῖν/                                                                                                             | 2         |
| ὥστε τοῖς ἡσυχίαν ἄγουσι τῶν συμφυγάδων μᾶλλον ὠργίζεσθε ἢ τοῖς αἰτίοις τῶν συμφορῶν γεγεννημένοις.                                                               | 3         |
| Ἰσοκράτους <i>Περὶ τοῦ ζεύγους</i> , 12-14 (διασκευή)                                                                                                             |           |
| <u>Λεξιλόγιο</u><br>ἐκπίπτω ὑπὸ τινος =εξορίζομαι ἀπὸ κάποιον<br>τελευτῶ= τελειώνω                                                                                |           |
| <b>Σύνολο</b>                                                                                                                                                     | <b>20</b> |

### Μετάφραση

Πιστεύω/θεωρώ/νομίζω (βεβαίως) ὅτι αὐτός δίκαια θα μπορούσε να τύχει πολύ μεγάλης συγχώρεσης/ να συγχωρεθῇ σε μεγάλο βαθμό/τελείως ἀπὸ εσάς. Γιατί, ὅταν κι εσεῖς ἐξοριστήκατε ἀπὸ τοὺς τριάκοντα τυράννους, ἀντιμετωπίσατε/ πάθατε/εἶχατε κι εσεῖς τὶς ἴδιες συμφορές με ἐκεῖνον. Αὐτὸ ἔχοντας στο νου/Απὸ αὐτές/ Εξαιτίας αὐτῶν πρέπει να θυμάστε πῶς ὁ καθένας σας/ καθένας ἀπὸ εσάς συμπεριφερόταν/σε ποια κατάσταση ἦταν, καὶ ποῖαν γνώμη/ διάθεση/ἀποψη εἶχε καὶ ποῖον κίνδυνον δε θα μπορούσε να υπομένει/ δε θα υπέμενε, ὥστε να σταματήσῃ/ να παύσῃ να εἶναι μέτοικος/ ἐκπατρισμένος/ να ζεῖ σε ξένο μέρος, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη να ἐπιστρέψῃ στὴν πατρίδα καὶ να τιμωρήσῃ αὐτοὺς που τον ἐξόρισαν/ ἐκδίωξαν/ ἀπομάκρυναν. Σε ποῖα πόλη ἢ φίλο ἢ ξένο δεν ἦρθατε για να παρακαλέσετε να σας βοηθήσῃ να ἐπανακατασταθεῖτε/ ἐπαναπατρισθεῖτε/ ἐπιστρέψετε στὴν πατρίδα;

Δεν καταλάβατε τον Πειραιά/Αφού καταλάβατε τον Πειραιά, δεν καταστρέφατε το σιτάρι που υπήρχε στην περιοχή και δεν κόβατε τα δέντρα/ δεν καταστρέφατε τη γη και δεν πυρπολήσατε τα προάστια και τελειώνοντας/στο τέλος δεν επιτεθήκατε εναντίον των τειχών; Και αυτά τόσο πολύ θεωρούσατε ότι έπρεπε να κάνετε, ώστε αγανακτούσατε/ εξοργιζόσασταν πιο πολύ/ με αυτούς/εναντίον αυτών που ήταν απαθείς/αδιάφοροι/αδρανείς από τους συνεξόριστούς σας παρά με αυτούς/εναντίον αυτών που είχαν γίνει αίτιοι της συμφοράς σας.

### **Γ. Αδίδακτο κείμενο για ορθογραφία**

**(Μονάδες 10)**

Οἱ μὲν οὖν Λακεδαιμόνιοι τοσαῦτα εἶπον, νομίζοντες τοὺς Ἀθηναίους ἐν τῷ πρὶν χρόνῳ σπονδῶν μὲν ἐπιθυμεῖν, σφῶν δὲ ἐναντιουμένων κωλύεσθαι, διδομένης δὲ εἰρήνης ἀσμένους δέξεσθαι τε καὶ τοὺς ἄνδρας ἀποδώσειν. Οἱ δὲ τὰς μὲν σπονδὰς, ἔχοντες τοὺς ἄνδρας ἐν τῇ νήσῳ, ἤδη σφίσιν ἐνόμιζον ἐτοίμους εἶναι, ὁπότεν βούλωνται ποιεῖσθαι πρὸς αὐτούς, τοῦ δὲ πλέονος ὠρέγοντο.

Θουκυδίδου Ἱστορίαι Δ' 21

#### **Αφαιρούνται:**

- (α) 0, 25 μονάδες για κάθε τονικό λάθος ή παράλειψη τόνου, πνεύματος ή υπογεγραμμένης
- (β) 0, 5 για κάθε άλλο λάθος
- (γ) σε περίπτωση που συνδυάζονται οι περιπτώσεις (α) και (β) αφαιρούνται 0, 5 μονάδες
- (δ) το επαναλαμβανόμενο λάθος αξιολογείται μόνο **μία** φορά.

### **Δ. Παρατηρήσεις στο αδίδακτο κείμενο**

**(Μονάδες 20)**

#### **1. α. τυγχάνειν**

Να γράψετε τον αντίστοιχο τύπο στον μέλλοντα και τον παρακείμενο στην ίδια φωνή.

τυγχάνειν: τεύξεσθαι, τετυχηκέναι

**(0, 5 × 2=1)**

#### **β. ὑπέμεινεν**

Να γράψετε τον αντίστοιχο τύπο στον ενεστώτα και τον παρατατικό στην ίδια φωνή.

**(0, 5 × 2=1)**

ὑπέμεινεν: **ὑπομένει, ὑπέμενε**

γ. **παύσασθαι**

Να γράψετε το γ' πρόσωπο πληθυντικού της οριστικής και υποτακτικής ενεστώτα στην ίδια φωνή.

παύσασθαι: **παύονται, παύονται**

**(0, 5 × 2=1)**

δ. **καταλαμβάνετε**

Να γράψετε το β' πρόσωπο ενικού της οριστικής και προστακτικής στον ίδιο χρόνο και την ίδια φωνή.

καταλαμβάνετε: **κατέλαβες, κατάλαβε**

**(0, 5 × 2=1)**

ε. **ἐνομίζετε**

Να γράψετε τη μετοχή ενεστώτα και αορίστου στην ίδια φωνή, στην ονομαστική ενικού, αρσενικού γένους.

ἐνομίζετε: **νομίζων, νομίσας**

**(0, 5 × 2=1)**

στ. **ποιεῖν**

Να γράψετε το β' πρόσωπο πληθυντικού της υποτακτικής και ευκτικής στον ίδιο χρόνο και την ίδια φωνή.

ποιεῖν: **ποιῆτε, ποιοῖτε**

**(0, 5 × 2=1)**

2. α. **δικαίως, πλείστης**

Να γράψετε τους άλλους βαθμούς των πιο πάνω τύπων (μονολεκτικούς τύπους).

Σε περίπτωση επιθέτου, να διατηρήσετε αμετάβλητα την πτώση, τον αριθμό και το γένος.

δικαίως: συγκριτικός: **δικαιότερον**

υπερθετικός: **δικαιότατα**

πλείστης: θετικός: **πολλῆς**

συγκριτικός: **πλείονος/πλέονος**

**(0,5 × 4=2)**

β. **ἐκπεσόντες, συμφοραῖς ἐχρήσασθε, τίνα γνώμην, ὑμᾶς, τείχεσιν, αἰτίοις**  
Να μεταφέρετε τους πιο πάνω κλιτούς τύπους στον αντίθετο αριθμό.

ἐκπεσόντες: **ἐκπεσών**

συμφοραῖς ἐχρήσασθε: **συμφορᾷ ἐχρήσω**

τίνα γνώμην: **τίνας γνώμας**

ὑμᾶς: **σε (δεκτό και το σέ)**

τείχεσιν: **τείχει**

αἰτίοις: **αἰτίω**

**(0,5 × 8=4)**

3. **ταῖς συμφοραῖς, ἐνθυμεῖσθαι, ὑμῶν, τίνα, μετοικῶν, εἰς τὴν πατρίδα, δεησόμενοι, χρῆναι**

Να αναγνωρίσετε συντακτικά τους πιο πάνω τύπους (εἶναι υπογραμμισμένοι στο αἰδίδακτο κείμενο).

ταῖς συμφοραῖς: **αντικείμενο στο ἐχρήσασθε (σε δοτική)**

ἐνθυμεῖσθαι: **τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο στο χρή (απρόσωπη σύνταξη)**

ὑμῶν: **γενική διαιρετική (στο ἕκαστος)**

τίνα: **επιθετικός προσδιορισμός στη γνώμην**

μετοικῶν: **κατηγορηματική μετοχή (εξαιτίας του παύσασθαι)**

εἰς τὴν πατρίδα: **εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός του τόπου (κατεύθυνση)**

δεησόμενοι: **τελική μετοχή (εξαιτίας του ἤλθετε) (ρήμα κινήσεως σημαντικό)**

χρῆναι: **ειδικό απαρέμφατο, αντικείμενο στο ἐνομίζετε**

**(0,5 × 8=4)**

4. α. **πῶς ἕκαστος ὑμῶν διέκειτο**

β. **ὥστε τοῖς ἡσυχίαν ἄγουσι τῶν συμφυγάδων μᾶλλον ὠργίζεσθε ἢ τοῖς αἰτίοις τῶν συμφορῶν γεγεννημένοις.**

Να αναγνωρίσετε τις πιο πάνω προτάσεις του κειμένου (είδος, εισαγωγή, εκφορά, συντακτικός ρόλος).

α. πῶς ἕκαστος ὑμῶν διέκειτο

είδος: **πλάγια ερωτηματική πρόταση**

εισαγωγή: **εισάγεται με το ερωτηματικό επίρρημα πῶς**

εκφορά: **με οριστική (παρατατικού)**

συντακτικός ρόλος: **αντικείμενο στο ένθυμεῖσθαι**

**(0, 5 × 4 = 2)**

β. ὥστε τοῖς ἡσυχίαν ἄγουσι τῶν συμφυγάδων μᾶλλον ὠργίζεσθε ἢ τοῖς αἰτίοις τῶν συμφορῶν γεγεννημένοις

είδος: **(δευτερεύουσα) συμπερασματική πρόταση**

εισαγωγή: **εισάγεται με τον (συμπερασματικό σύνδεσμο) ὥστε**

εκφορά: **με οριστική (παρατατικού)**

συντακτικός ρόλος: **επιρρηματικός προσδιορισμός του συμπεράσματος/αποτελέσματος**

**(0, 5 × 4 = 2)**

**Ε. Μεταφορά νεοελληνικού κειμένου στα αρχαία ελληνικά**

**(Μονάδες 5)**

Ο βασιλιάς παραδίδει στον γιο του την εξουσία και λέγει σ' αυτόν ότι πρέπει να κυβερνά με σωφροσύνη και αρετή. Έτσι όλοι οι πολίτες θα πείθονται στους νόμους και η πολιτεία θα ευτυχεί.

**Βασιλεὺς τῷ υἱῷ αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν παραδίδωσι καὶ λέγει αὐτῷ χρῆναι<sup>1</sup> ἄρχειν σωφροσύνη καὶ ἀρετῇ<sup>2</sup>. Οὕτω<sup>3</sup> πάντες<sup>4</sup> οἱ πολῖται πείσονται τοῖς νόμοις καὶ ἡ πολιτεία<sup>5</sup> εὖ πράξει.<sup>6</sup>**

---

<sup>1</sup> δεῖν/ὅτι χρή/ὅτι δεῖ

<sup>2</sup> μετὰ σωφροσύνης καὶ ἀρετῆς/σοφρόνως καὶ ἐναρέτως

<sup>3</sup> Οὕτως

<sup>4</sup> ἅπαντες

<sup>5</sup> ἡ πόλις

<sup>6</sup> εὐδαιμονήσει/εὐημερήσει/εὐτυχήσει/εὐτυχῆς-εὐδαίμων ἔσται

Κάθε λέξη αξιολογείται με 0, 25 μονάδες, εκτός από το παραδίδωσι και το ἄρχειν που αξιολογούνται με 0, 5 μονάδες.

## II. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

(Μονάδες 10)

1. α. Ποια είναι, σύμφωνα με τον μύθο του Πρωταγόρα, τα στάδια της εξέλιξης του πολιτισμού του ανθρώπου, όπως παρουσιάζονται στο πρώτο διδαγμένο για μετάφραση κείμενο Ι.Α.(α), σελίδα 1;

α. **Θρησκευτικό στάδιο:** θρησκεία, λατρεία, κατασκευή βωμών και αγαλμάτων

β. **Γλωσσικό στάδιο:** δημιουργία και εξέλιξη γλώσσας

γ. **Τεχνικό/τεχνολογικό στάδιο:** ειδικές τεχνικές γνώσεις (κατοικία, ενδυμασία, υποδήματα, τροφή, στρωμένες)

(1 × 3=3)

β. *Κι όταν τελειώσουν με τους δασκάλους, τότε η πόλη τους υποχρεώνει να μάθουν τους νόμους και σύμφωνα με αυτούς να ζουν [έχοντάς τους για πρότυπο], για να μην κάνουν μόνοι τους ό, τι τους έλθει· και όπως ακριβώς οι δάσκαλοι της γραφής τραβούν με το κοντύλι τους γραμμές και έτσι δίνουν την πλάκα στα παιδιά που δεν ξέρουν ακόμη να γράφουν καλά και τα υποχρεώνουν να γράφουν ακολουθώντας τις γραμμές, το ίδιο και η πόλη έγγραψε για υπόδειγμα τους νόμους, ευρήματα καλών και παλαιών νομοθετών, και υποχρεώνει σύμφωνα μ' αυτούς να κυβερνούμε και να κυβερνιόμαστε· κι όποιος τους παραβαίνει, τον τιμωρεί, και το όνομα της τιμωρίας αυτής και σε σας και σε πολλά άλλα μέρη, επειδή η δικαιοσύνη κάνει τον άνθρωπο ίσιο, ευθύ, είναι ευθύνες. Την ώρα λοιπόν που τόσο άφθονη είναι η φροντίδα για την αρετή και στην ιδιωτική και στη δημόσια ζωή παραξενεύεσαι, Σωκράτη, και αναρωτιέσαι αν η αρετή είναι διδακτή; Μα δεν πρέπει να παραξενεύεσαι, πολύ πιο παράξενο θα ήταν, αν δεν ήταν διδακτή.*

Πλάτωνος Πρωταγόρας ΙΕ'



Ποιος είναι ο ρόλος της πόλης ως φορέα αγωγής των νέων στην αρχαία Αθήνα, σύμφωνα με τον Πρωταγόρα;

α. Τους υποχρεώνει να μάθουν τους νόμους.

β. Τους υποχρεώνει να τους εφαρμόζουν και να ζουν σύμφωνα με αυτούς (αποφυγή αυθαιρεσιών).

γ. Τιμωρεί αυτούς που τους παραβαίνουν.

(1 × 3 = 3)

2. καίτοι εἰ ῥαθυμία μᾶλλον ἢ πόνων μελέτη καὶ μὴ μετὰ νόμων τὸ πλεον ἢ τρόπων ἀνδρείας ἐθέλομεν κινδυνεύειν, περιγίγνεται ἡμῖν τοῖς τε μέλλουσιν ἀλγεινοῖς μὴ προκάμνειν, καὶ ἐς αὐτὰ ἐλθοῦσι μὴ ἀτολμοτέρους τῶν αἰεὶ μοχθούντων φαίνεσθαι

Με βάση το πιο πάνω απόσπασμα από το διδαγμένο για μετάφραση κείμενο Ι.Α.(β), σελίδα 1, να αναφέρετε **δύο** χαρακτηριστικά του Αθηναίου πολίτη και πώς αυτά τον διαφοροποιούν από τον πολίτη της Σπάρτης.

#### Αθηναίοι

- Άνετη ζωή χωρίς επίπονη άσκηση
- Ανδρεία που δεν πηγάζει από την επιβολή των νόμων, αλλά από τον τρόπο ζωής τους.
- Ισοδύναμοι (εξίσου τολμηροί) στους πολέμους χωρίς να μοχθούν από πριν.

#### Σπαρτιάτες

- Απουσία ανέσεων, επίπονη και συνεχής άσκηση
- Ανδρεία που πηγάζει από την επιβολή των νόμων.

(1 × 4 = 4)